
Inštitut za novejšo zgodovino

Poročilo o delu v letu 1993

Kljub slabšanju razmer v znanosti na Slovenskem ugotavljamo, da smo leto 1993 preživeli mirno in delavno. Brez velikih zapletov se je začelo delo v šestih novih raziskovalnih projektih, v katere so vključeni poleg inštitutovih delavcev tudi sodelavci Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelka za zgodovino Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, ZRC - Zgodovinskega inštituta Milka Kosa, Inštituta za narodnostna vprašanja, Muzeja novejše zgodovine v Celju, Gorenjskega muzeja v Kranju, Arhiva Republike Slovenije ter upokojeni raziskovalci (5). Ugotavljamo, da je finančnih sredstev za te projekte premalo, saj je delavcem inštituta financirano približno 55 % možnih ur (po projektih od 850 do 1030 ur od polnega števila 1700 ur), zunanjim sodelavcem pa med 50 in 150 ur letno. Posebej poudarjamo, da pičila sredstva ne omogočajo več zbiralnega dela v tujih arhivih, arhivi na ozemlju razpadle Jugoslavije pa niso dostopni.

V letu 1993 opravljeno delo je raznovrstno, poleg osnovnega raziskovalnega, vključenega v projekte, je teklo še nekaj drugih raziskovalnih nalog. Naši delavci so sodelovali v pedagoškem procesu pri dodiplomskem in podiplomskem študiju na Filozofski fakulteti v Ljubljani, Fakulteti za družbene vede v Ljubljani in Pedagoški fakulteti v Mariboru, v uredniških odborih in na znanstvenih posvetih. Opravljeno delo v knjižnici in dokumentaciji bom prikazala posebej. Na kratko bom opisala kadrovske spremembe v lanskem letu. Sestavni del poročila je bibliografija objavljenih del naših delavcev v letu 1993.

1. Raziskovalni projekti

V letu 1993 smo začeli delo v šestih novih raziskovalnih projektih. Dajem kratko opisno poročilo o delu, ki so ga opravili odgovorni nosilci, inštitutovi in zunanji delavci pri posameznih projektih.

1.1. *Meščanstvo na Slovenskem od konca 18. stoletja do 1918*

Odgovorna nosilka: dr. Jasna Fischer

V realizaciji projekta je sodelovalo 7 uveljavljenih raziskovalcev ter dva mlada raziskovalca. Dva raziskovalca sta bila polno zaposlena na inštitutu, pet je bilo zunanjih sodelavcev. Izvajanje zastavljenega programa je potekalo po načrtih, omejevala so ga le pičila finančna sredstva predvsem za obsežnejše načrtno zbiralno delo v tujih arhivih.

Dr. Jasna Fischer je analizirala zbrane podatke o razvoju industrije na slovenskem etničnem ozemlju v letih pred prvo svetovno vojno. Za posvetovanje o zgodovini podjetništva na Slovenskem je pripravljala razpravo o odprtosti slovenske industrije, predvsem o izvoznih tokovih. Dr. Franc Rozman je bil s štipendijo Tempusa v okviru Ministrstva za znanost in tehnologijo na šestmesečnem izpopolnjevanju na univerzi Bochum v ZR Nemčiji. Spremljal je literaturo o nemških meščanih v Ljubljani ter pregledal gradivo popisov prebivalstva v letu 1910 za nekaj ulic. Podatke je urejal v kartoteko.

Dr. Janez Cvirn je v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu zbral poročila okrajnih uradov o prvih občinskih volitvah po obnovi ustavnega življenja na Spodnjem Štajerskem. Poročila vsebujejo podatke o poklicni strukturi občinskih odbornikov, za nekatera mesta tudi spiske volivcev po posameznih razredih z navedbo višine davkov. Gradivo je pomembno za opredelitev meščanstva na Slovenskem, zlasti "meščanstva po premoženju". Vsebuje tudi podatke o politični orientaciji meščanstva na Spodnjem Štajerskem. Dr. Matjaž Klemenčič je raziskoval podobo Amerike med slovenskimi izseljenci, vprašanje avstrijske politike izseljevanja do prve svetovne vojne ter posledice izseljevanja za etnične razmere na Slovenskem. Antoša Leskovic je zbiral gradivo za zgodovino industrije, obrti in trgovine v slovenskem delu Štajerske. Dr. Vasilij Melik se je ukvarjal z vprašanji razvoja meščanstva posebej v Ljubljani in drugih krajih ter na splošno v 19. stoletju. Pri tem je zajemal različne strani razvoja, tako volitve, nacionalno diferenciacijo in kulturo. Dr. Peter Vodopivec je raziskoval in analiziral predvsem nekatere vidike slovenskega nacionalnega vprašanja ter vplive ekonomskega razvoja (npr. železnic) na družbeni razvoj.

Mlada raziskovalca mag. Andrej Studen in Sabina Žnidaršič-Žagar sta po programu pripravljala doktorsko disertacijo oziroma magistrsko nalogo. To delo je potekalo uspešno in brez zastojev.

1.2. Gospodarska in socialna zgodovina Slovencev 1918 do 1991

Odgovorni nosilec: dr. France Kresal.

V prvem letu izvajanja projekta so potekale raziskave o konceptih gospodarskega razvoja Slovenije, o industrializaciji in socialni politiki, o razvoju trgovine in turizma v obdobju med obema vojnoma. Za prvo desetletje po drugi svetovni vojni pa so raziskave zajele industrializacijo Slovenije in nacionalizacijo premoženja ter kmetijsko politiko. Pri projektu je sodelovalo pet inštitutovih raziskovalcev in dve zunanji sodelavki.

Dr. France Kresal je raziskoval gospodarski razvoj in socialno politiko v obdobju konjunktura po veliki gospodarski krizi. Na osnovi poročil Ljubljanske borze za blago in vrednote je obravnaval gospodarska gibanja, razvoj notranje in zunanje trgovine ter borzno poslovanje, na osnovi poročil Zbornice za trgovino, obrt in industrijo razvoj in gospodarsko strukturo industrijskih podjetij, na osnovi poročil in statistik ustanov delavske zaščite in delavskega zavarovanja pa strukturo delavstva in njihovega socialnega in materialnega položaja. Na osnovi poročil in

statistik Ministrstva trgovine in industrije je ugotavljal mesto slovenske industrije v jugoslovanskem okviru. Dr. Žarko Lazarevič je raziskoval zamisli gospodarskega razvoja v obdobju med obema vojnoma. Pregledoval je arhivsko gradivo oblastnih in strokovnih organov. Delal je v Arhivu Republike Slovenije in pregledal naslednje fonde: Kmetijska zbornica, Banski svet dravske banovine, Zbornica za trgovino, obrt in industrijo. Iz teh fondov je zbral podatke o ekonomskih razmerah ter veliko spisov, v katerih posamezniki razmišljajo o smereh gospodarskega razvoja Slovenije. Evidentirani in zbirali so literaturo o gospodarskih doktrinah med Slovenci. Evidentirana in deloma zbrana je tudi literatura o načrtnem gospodarstvu in katoliški doktrini pri nas. Sonja Reisp je do upokojitve v septembru zbirala gradivo za zgodovino trgovine v Ljubljani. Pripravila je podatke iz trgovskega registra in časopisja, predvsem iz revije Trgovski tovariš. Marija Počivavšek je raziskovala trgovino v Celju v letih 1918-1941. Iz trgovskega registra je izpisala vse trgovske firme. Pregledovala je arhivski fond Mestne občine Celje 1918-1941. Pregledala je tudi 4 letnike časopisa Nova doba (1919-1922) in nekaj letnikov Trgovskega tovariša. Trgovino v Rogatcu je obdelala v posebni razpravi. Andreja Rihter je raziskovala zgodovino turizma v Celju. Pregledala je časopise Nova doba (1929-1930) in Deutsche Wacht s prilogo turističnega vestnika. V zgodovinskem arhivu Celje je pregledala fond mestne občine 1918-1941 in zapisnike sej mestnega sveta 1918-1925. V celjski mestni knjižnici je pregledala tematsko zbirko literature. Uredila in dokumentirala je 200 razglednic, ki prikazujejo razvoj mesta na prelomu stoletja.

Dr. Zdenko Čepič je proučeval zgodovinske okoliščine in vzroke za kmetijsko politiko prvih let po drugi svetovni vojni. Podrobneje je obravnaval agrarno reformo kot temeljni politično-ekonomski ukrep na področju kmetijstva. V Arhivu Republike Slovenije je v fondu Ministrstva za preskrbo in prehrano začel zbirati gradivo za analizo načina zagotavljanja preskrbe mest in vasi, sistema odkupov in drugih načinov preskrbe (vezane in kontrahirane cene ipd.). Pregledoval je tudi fond Planske komisije in Ministrstva za finance. Kot delni rezultat je napisal 4 razprave o izvajanju agrarne reforme in kolonizacije ter njenih učinkih. Dr. Jože Prinčič je raziskoval industrializacijo v Sloveniji ter njene posledice v obdobju 1945-1956 in nacionalizacijo kot osrednjo in zaključno obliko podržavljenja zasebnega premoženja v obdobju 1945-1962. Delne rezultate je prikazal v več razpravah: o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč na ozemlju Republike Slovenije od 1958-1962; o likvidaciji zasebne trgovine v letih 1945-1948; o načrtovanju in uresničevanju industrializacije ter njenih posledic v letih 1945-1956; o zamenjavi privatnega podjetništva z državnim.

1.3. Politični in idejni razvoj na Slovenskem 1892 do 1941

Odgovorni nosilec : dr. Janko Prunk

Projekt je glede na število sodelavcev največji. V njem sodelujejo poleg nosilca projekta še trije raziskovalci z inštituta in šest zunanjih sodelavcev.

Dr. Janko Prunk je raziskoval organiranost Slovenske ljudske stranke, njen moderniziran socialni program in prakso po letu 1919 ter njeno odločitev za narodni avtonomizem v začetku leta 1921. Poglobljeno je študiral materiale V. slovenskega katoliškega shoda leta 1923, ki se je še gibal v demokratičnem mišljenju in izoblikoval izredno poglobljen vsestranski socialno-ekonomski, politični in kulturno-prosvetni katoliški nacionalni program. Raziskovalec je svoje raziskave objavil v nekaj razpravah in člankih ter imel več predavanj. Dr. Ervin Dolenc je raziskoval vprašanje kulturno-političnih konceptov pri slovenskih političnih strankah v desetletju 1918-1929. Napisal je razpravo o Alojzu Gradniku med literaturo in politiko v letih 1892-1941. Dr. Milica Kacin-Wohinz je proučevala politični in kulturni razvoj Slovencev pod fašistično Italijo v zadnjih petih letih pred drugo svetovno vojno. Študirala je gradivo drugega tržaškega procesa v Osrednjem državnem arhivu v Rimu ter v arhivu Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije. Napisala je nekaj poglavij za svojo monografijo in razprav ter člankov. Dr. Jurij Perovšek obdeluje v projektu pomemben politični subjekt med obema vojnama, slovenski liberalni tabor. Obrnil je doktorsko disertacijo o vprašanju jugoslovanskega unitarizma v slovenskem liberalnem taboru 1918-1929. Napisal je nekaj člankov. Dr. Anka Vidovič-Miklavčič je raziskovala organizacijski razvoj socialnodemokratske oziroma socialistične stranke v Sloveniji v letih 1919-1921, predvsem odcepitev komunistične levice leta 1920 in vključitev socialnih demokratov v socialistično stranko Jugoslavije leta 1921. Osredotočila se je na analizo bogatega časopisnega gradiva socialistične provenience, kakor tudi nasprotnikov, komunistov in meščanskega tabora.

Dr. Irena Gantar-Godina je raziskovala vplive neoslavizma pri Slovencih pred prvo svetovno vojno. Maja je obrnila doktorsko disertacijo, ki jo je nato pripravljala za objavo. Spomladi je predstavila na simpoziju o Srednji Evropi v Voranu v Avstriji referat *The Development of Slavonic Ideal in the 19th Century*. Dr. Janko Pleterski je proučeval razvoj katoliške narodne stranke oziroma Slovenske ljudske stranke v času Šušteršičevega vodstva v letih 1892-1917. S pomočjo enomesečne štipendije Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo je na Dunaju študiral predvsem Šušteršičevo delo v avstroogrskih delegacijah. Po časopisnih virih je analiziral Šušteršičeve javne nastope v letih 1892-1923. Napisal je že nekaj poglavij monografije. Janez Stergar je raziskoval politično, gospodarsko in kulturno življenje koroških Slovencev v prvi avstrijski republiki. Osredotočil se je na pravne, politične in kulturne implikacije tako imenovanega nacionalnega katastra, ki ga je konec dvajsetih let vsiljevala Slovcem avstrijska država. Dr. Mirko Stiplovšek je proučeval sindikalno gibanje na Slovenskem do leta 1941. Napisal je daljšo razpravo o krščansko-socialističnem sindikatu Jugoslovanska strokovna zveza, ki jo je objavil v *Österreichische Osthefte*. Na znanstvenem posvetu v Mariboru v novembru je imel referat o vlogi sindikatov v prevratnem obdobju. Majda Žontar je nadaljevala s proučevanjem gospodarskih panog in kulturne dejavnosti na Gorenjskem.

1.4. Slovenija in Slovenci v drugi svetovni vojni

Odgovorni nosilec: dr. Tone Ferenc

Izvajanje projekta je v letu 1993 teklo po delovnem načrtu z edino težavo, ki je objektivne narave, tj. nedostopnostjo relevantnih arhivskih virov v Beogradu in Sarajevu. Ta projekt uresničujemo poleg nosilca s štirimi raziskovalci, ki so vsi z našega inštituta.

Dr. Tone Ferenc je v projektni nalogi o temeljnih značilnostih okupacije in NOB na Slovenskem obravnaval temo o gospodarstvu med okupacijo, in to na treh področjih: 1. industrijo in obrt, 2. poljedelstvo in živinorejo ter 3. racionirano prehrano. Zanj je zbiral gradivo v Arhivu Republike Slovenije ter pregledoval časnike, uradne liste in literaturo, ki jo je po medbibliotečni izmenjavi dobival iz ZR Nemčije. Napisal je 40 strani besedila razprave. Mag. Vida Deželak-Barič je v projektni nalogi o organizacijskem vprašanju komunistične partije Slovenije 1941-1945 in strukturah vodstvenega kadra KPS po arhivskih virih proučevala organizacijska vprašanja partijske organizacije na Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem, preverjala je podatke s spominskimi viri in ustnimi izjavami še živečih organizatorjev ter s podatki iz arhiva Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije, ni pa mogla začeti z že prej načrtovanim pregledom gradiva v Arhivu Jugoslavije v Beogradu. Dr. Bojan Godeša je v projektni nalogi o propagandni dejavnosti Osvobodilne fronte in protirevolucionarnega tabora v času do kapitulacije Italije za boljše metodološke prijeme pregledoval ustrezno tujo in domačo literaturo. V Arhivu Republike Slovenije je pregledoval ustrezno arhivsko gradivo Tiskovnega urada pri visokem komisarju za Ljubljansko pokrajino, komisije za agitacijo in propagando pri izvršnem odboru OF in odseka za informacije in propagando pri predsedstvu SNOS ter kopiral in izpisoval podatke. Mag. Damijan Guštin je za projektno nalogo o vojnih zločinih v propagandi na Slovenskem med drugo svetovno vojno zbiral predvsem gradivo o partizanskem tisku in evidencialni okoli 800 člankov o vojnih zločinih, ni pa mogel začeti zbirati gradiva iz Arhiva Jugoslavije v Beogradu, ki hrani zlasti v fondu državne komisije za ugotavljanje vojnih zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev pomembne podatke o vojnih zločinih. Mag. Boris Mlakar je v projektni nalogi o četništvu pregledal domačo in dostopno tujo literaturo, ki ima podatke za nalogo, iz doslej zbranih kopij dokumentov o nasprotnikih NOB je izbral dokumente o četništvu. V Arhivu Republike Slovenije je pregledal in izbral obsežni del gradiva iz fondov Slovensko domobranstvo in Slovenska ljudska stranka.

1.5. Slovenska družba in politika po letu 1945

Odgovorna nosilka: dr. Jera Vodušek Starič

Dr. Jera Vodušek Starič je za svojo projektno nalogo o utrditvi oblasti KP v Sloveniji 1946-1952 zbirala arhivsko gradivo o političnih odnosih do nasprotnikov revolucije (ki so bili dejavni že v času vojne, po vojni pa v različnih letih postavljeni pred sodišča; Nagode, Furlan, Sirc, Snój) in duhovnikov (zaprtih v letih 1945-

1952), o glavnih sodnih procesih proti njim (dr. Lenič, dr. Jakob Šolar, dr. Fabijan), o delovanju Ozne in Udbe ter o delovanju tujih obveščevalnih služb v Sloveniji. Dodatnega arhivskega gradiva v tujih arhivih v Beogradu in Londonu ni bilo mogoče pregledati zaradi finančnih in drugih razumljivih razlogov. Mag. Aleš Gabrič je bil do septembra mladi raziskovalec in je končal doktorsko disertacijo ter začel z novo projektno nalogo o veliki šolski reformi na Slovenskem v letih 1953-1963. Raziskovalec je na podlagi že zbranega gradiva napisal 100 strani osnutka prvega dela naloge.

Samo Kristen je za svojo nalogo o problemu slovenske zahodne meje 1945-1954 v luči jugoslovanskih diplomatskih poročil pregledal in analiziral zbrano arhivsko gradivo (nekaj tisoč dokumentov) in natančneje proučil gradivo za leta 1945-1948. Posebej se je ukvarjal s problemom poskusa "zamenjave" Trsta z Gorico (t.i. sporazum Tito - Togliati). Zbiral je tudi gradivo v Nacionalni knjižnici na Dunaju. Delni rezultati so vidni v študiji (rokopis 100 strani) o vprašanju zavezniških teritorialnih zagotovil Jugoslaviji ter v razpravi (61 strani) o diplomatskem poročilu, ki ga je med majem in avgustom 1945 sestavil slovenski diplomat dr. Vladimir Rybar. Metka Gombač je v okviru svoje projektne naloge Pokrajinski NOO za Slovensko Primorje in Trst 1945-1947 v Arhivu Republike Slovenije in Deželnem inštitutu za odporništvu Furlanije-Juljske krajine zbirala gradivo o delovanju tega odbora v prvem obdobju njegovega delovanja od avgusta 1945 do maja 1946. Evidentirala je tudi gradivo, ki ga hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici. Dr. Dušan Nečak je za nalogo o nemški jugovzhodni politiki po drugi svetovni vojni zbiral in obdeloval gradivo, ki zadeva obdobje neposredno po vojni in korenine odnosov Nemcev do Jugoslavije, vplive nacizma in delovanje pripadnikov nemške narodnosti pri nas. Ukvarjal se je tudi s splošnimi vprašanji metodologije povojne zgodovine. Delni rezultati raziskave so bili tekoče posredovani na predavanjih in znanstvenih posvetih. Dr. Božo Repe je v nalogi o političnih procesih v šestdesetih in sedemdesetih letih v Sloveniji in Jugoslaviji ob primerjavi z vzhodnoevropskimi državami opravil začetno delo evidentiranja gradiva v slovenskih arhivih in pregledal strokovno literaturo in tiskane vire, ki so izšli v zadnjih dveh letih na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Delne rezultate je predstavil v predavanju na interkulturnih dnevih pedagoških fakultet Maribora, Ljubljane in Celovca ter v članku, objavljenem v tematski številki Nove Makedonije v Skopju. Mag. Nevenka Troha je septembra dokončala magistrsko nalogo Politično življenje v coni A Juljske krajine z vidika italijansko-slovenskega sodelovanja. Delne rezultate raziskovanja političnega življenja v coni A Juljske krajine je strnila v razpravi o odnosih med KPS oz. KPJ in KP Italije glede Juljske krajine v letih 1941-1947. Zbirala je tudi arhivsko gradivo v tržaških arhivih.

1.6. Raziskave, vključene v mednarodne projekte

Odgovorni nosilec: dr. Franc Rozman

V letu 1993 je potekalo sodelovanje pri treh mednarodnih projektih. Dr. Božo Otorepec je v projektu Starejša zgodovina mest v Srednji Evropi evidentiral še

neobjavljeno gradivo za starejšo zgodovino mest na Slovenskem. Dr. Vinko Rajšp je sodeloval pri projektu Atlas of Socioreligious History of East-central Europe in je pripravljajl karte za slovensko ozemlje, pri čemer je potrebno poudariti, da slovenski del napreduje najhitreje. Dr. Rajšp je v okviru tega projekta teden dni delal na katoliški univerzi v Lublinu. Iz te tematike je imel tudi referat na mednarodnem simpoziju z naslovom The Atlas of Monastic Movement in East-central Europe in 10th-20th Centuries, ki je bil prav tako v Lublinu v dneh od 25. do 27. novembra. Dr. Darja Mihelič je sodelovala v projektu Elechus fontium historiae urbanae. Pregledala je prve štiri dele gradiva za zgodovino Slovencev Franca Kosa in po njih pripravila kartoteko listin.

2. Drugo raziskovalno delo

2.1. Dr. Tone Ferenc sodeluje pri raziskovalnem projektu odgovornega nosilca dr. Dušana Nečaka Nemci na Slovenskem. Za dopolnitev že opravljenih raziskovanj o nacistični okupaciji Slovenije 1941-1945 s posebnim ozirom na manjšine v tem času je 10 delovnih dni delal v Političnem arhivu nemškega zunanjega ministrstva v Bonnu in Zveznem arhivu v Koblenzu. Gradivo o položaju nemške manjšine na Kočevskem spomladi 1943 je že pripravil za objavo, o rasni in politični preiskavi prebivalstva Mežiške doline pa začel pripravljati. Poleg tega je od septembra do decembra 1993 sistematično pregledoval šele v zadnjem času urejeno in dostopno arhivsko gradivo KPS in slovenske vlade v Arhivu Republike Slovenije. Izpisoval in kopiral je podatke, ki se nanašajo na čas druge svetovne vojne. Sistematično je pregledoval gradivo Delavske zbornice oziroma Pokrajinske delavske zveze za leta 1941-1945.

Dr. Jože Prinčič je začel zbirati podatke o škodi, ki jo je povzročil italijanski okupator na slovenskem ozemlju v času druge svetovne vojne ter gradivo za raziskavo o usodi nemškega premoženja na Slovenskem v istem obdobju.

2.2. V zadnjem času je izjemno zanimanje javnosti in slovenskih založb za spominske zapise in dnevnike uglednih politikov in intelektualcev o času druge svetovne vojne. Naši raziskovalci so pripravili ali začeli pripravljati troje spominskih zapisov. Tako je dr. Zdenko Čepič uredil, napisal spremno študijo ter 1148 opomb k dnevniškim zapisom dr. Maksa Šnuderla iz obdobja 1941-1945. Izšla je že prva knjiga dnevnika v okupirani Ljubljani. Mag. Boris Mlakar je začel pripravljati za tisk izbrana besedila Lojzeta Udeta iz let 1941-1945, dr. Jera Vodušek Starič pa je pripravljala rokopis ing. Janka Mačkovska.

2.3. Mag. Boris Mlakar in mag. Vida Deželak-Barič sta pisala teksta svojih doktorskih disertacij. Mag. Damijan Guštin je v prvi polovici leta nadaljeval delo za svojo doktorsko disertacijo z naslovom Prebivalstvo Slovenije v okupatorjevih zaporih 1941-1945. Zbiral je gradivo v arhivu Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije. Trije raziskovalci so pripravljali za tisk besedila svojih doktorskih disertacij. Dr. Ervin Dolenc je popravljajl in urejal disertacijo z naslovom Slovenska kulturna politika v Kraljevini SHS 1918-1929, ki bo izšla z

naslovom Kulturni boj, dr. Žarko Lazarević knjigo z naslovom Kmečki dolgovi v gospodarsko-političnem življenju Slovencev in dr. Anka Vidovič-Miklavčič disertacijo Pregled razvoja in dejavnost mladinskih organizacij, društev in gibanj v liberalno-unitarnem in katoliškem taboru v letih 1929-1941 v jugoslovanskem delu Slovenije.

3. Knjižnica in dokumentacija

3.1. V knjižnici je bil v letu 1993 opravljen približno enak obseg dela kot v predhodnem letu.

Knjižnica je v letu 1993 pridobila 640 novih knjig, od teh je 352 slovenskih (z nakupom 136, v dar 183 in z zamenjavo 33) in 288 tujih (z nakupom 134, v dar 114 in z zamenjavo 40). V knjigo periodike smo vpisali 93 naslovov, od teh je 57 v slovenskem in 36 v tujih jezikih. Od vseh smo 60 naslovov kupili, v dar dobili 16 in z zamenjavo 14 periodik. Knjižnico je obiskalo 148 uporabnikov s 6699 obiski, od tega v izposojevalnici 2613 in čitalnici 4086. Na dom smo izposodili 1351 enot, v čitalnici pa 8377, od tega 832 knjig in 7545 časnikov in časopisov.

Narejen je bil seznam novitet za leto 1992 in za prvo polovico leta 1993. Vpisali smo 37 novih članov knjižnice.

Inštitutovo revijo Prispevke za novejšo zgodovino smo poslali v zameno 44 tujim ustanovam in 12 slovenskim.

V vezavo smo dali 29 naslovov časnikov in časopisov ter 10 monografij.

V skladišču matične službe NUK smo izbrali za našo knjižnico 512 monografij in 292 letnikov časopisov.

3.2. Mag. Damijan Guštin, ki je od 1.10. 1993 vodja knjižnice in dokumentacije z dvotretjinsko izrabo delovnega časa, je pregledal obstoječo dokumentacijo baze Novejša zgodovina Slovencev, jo uredil, izdelal del manjkajočih vnosnih dokumentov v računalniku (do številke 900) in preveril pravilnost zapisov v računalniku (do številke 600). Baza je ob koncu lanskega leta vsebovala 2263 zapisov, ki so vsi sestavni del bibliografije delavcev inštituta. V letu 1993 novih zapisov nismo vnašali. Čakamo namreč na dokončno odločitev strokovnjaka IZUM-a iz Maribora o instalaciji baze bodisi v COBIB ali kot posebne baze v ATCLASS. Do te odločitve novih zapisov ne bomo vnašali. Mag. Damijan Guštin je sodeloval z IZUM-om tudi glede stanja, analize baze (pripravil je zapise zanjo) in njenega nadaljnjega razvoja, to je neposredne vključitve v COBISS. Po nekaj letih prizadevanj nam je v lanskem letu uspelo doseči pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo, da so inštitut uvrstili v zadnjo tranšo dobave opreme, potrebne za zunanjo povezavo knjižnice. Terminal, modem in tiskalnik so bili dobavljeni konec leta 1993. Potrebno je urediti še telefonsko povezavo. Višja bibliotekarka Nataša Kandus je medtem že obiskovala tečaj za aktivno delo v COBISS, ga uspešno zaključila in si pridobila pravico do dela v poskusni bazi.

4. Predavanja, mentorstvo, recenziranje

4.1. Trije inštitutovi delavci sodelujejo v dodiplomskem študiju. Dr. Tone Ferenc in dr. Franc Rozman predavata na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, dr. Janko Prunk na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Dr. Franc Rozman predava tudi na oddelku za zgodovino Pedagoške fakultete v Mariboru.

4.2. Dr. Tone Ferenc, dr. Jasna Fischer, dr. France Kresal, dr. Jože Prinčič, dr. Janko Prunk in dr. Franc Rozman so konzultanti in mentorji za podiplomski študij in doktorske disertacije na oddelkih za zgodovino in etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani in oddelku za zgodovino Pedagoške fakultete v Mariboru.

4.3. Sodelavci inštituta so imeli nekaj vabljenih predavanj. Dr. Jasna Fischer je na oddelku za sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani marca predavala o vplivu tobaka na razvoj ljubljanske industrije 18. in 19. stoletja. Dr. Žarko Lazarevič je v okviru rednih predavanj Zgodovinskega društva Ljubljana junija predaval o razpletu dolžniške krize v Jugoslaviji v tridesetih letih v primerjavi z nekaterimi evropskimi državami. Mag. Andrej Studen je aprila v Celju in junija v Zgodovinskem društvu Ljubljana predaval o higienskih razmerah v Ljubljani v drugi polovici 19. stoletja in letih pred prvo svetovno vojno ter novembra v Ljubljani na Hribarjevih večerih o stanovanjskih razmerah v Ljubljani v istem času. Dr. Jera Vodušek Starič je o svoji knjigi *Prevzem oblasti*, za katero je decembra 1993 prejela nagrado Republike Slovenije za znanstveno delo, predavala februarja v Ljubljani, marca in decembra v Trstu v Društvu slovenskih izobražencev ter na Inštitutu za zgodovino osvobodilnega gibanja v Benečiji-Juljski krajini ter decembra za Zgodovinsko društvo na Ptuju.

4.4. Dr. Tone Ferenc je za založbo D.Z.S. opravil recenzijo dveh zgodovinskih učbenikov, in to za 8. razred osnovne šole avtorjev dr. Janka Prunka in Branislava Nešoviča ter za 4. razred gimnazije avtorja dr. Boža Repeta. Mag. Damijan Guštin je ocenil rokopis B. Laha *Trideseta divizija*. Dr. Zdenko Čepič in mag. Damijan Guštin sta kot predsednik in član komisije ocenila 29 raziskovalnih nalog srednješolcev s področja zgodovine v okviru zaključnega srečanja Znanost mladini.

5. Sodelovanje v komisijah, redakcijah, drugih organizacijah

5.1. *Enciklopedija Slovenije*

Obsežno, zato pa tudi obremenjujoče, je delo naših sodelavcev pri Enciklopediji Slovenije. Sodelovanje je dvojno, uredniško in avtorsko. Dr. Tone Ferenc je član glavnega uredniškega odbora, uredniki strokovnih področij so dr. Tone Ferenc (zgodovina 1941-1945), dr. Franc Rozman (zgodovina do 1918) in dr. Jera Vodušek Starič (zgodovina po 1945). Sodelavci strokovnih odborov so dr. Zdenko Čepič, dr. France Kresal, mag. Boris Mlakar in dr. Janko Prunk. Gesla za 7. knjigo so pisali mag. Vida Deželak-Barič, dr. Tone Ferenc, dr. Jasna Fischer, mag. Damijan Guštin, dr. France Kresal, dr. Jurij Perovšek, dr. Jože Prinčič, dr.

Janko Prunk, dr. Anka Vidovič-Miklavčič in dr. Jera Vodušek Starič. Skupaj so napisali 51 gesel, med njimi obsežna sintetična, o mednarodni trgovini, mezdnih gibanjih, migracijah, nemško-slovenskih gospodarskih odnosih, narodu, narodnih programih.

Mag. Boris Mlakar in mag. Damijan Guštin sta pisala gesla za Primorski slovenski biografski leksikon.

5.2. *Prispevki za novejšo zgodovino*

Inštitut izdaja svojo revijo *Prispevki za novejšo zgodovino*. Uredniški odbor, ki ga sestavljajo dr. Zdenko Čepič (glavni urednik), dr. Jasna Fischer (odgovorna urednica), mag. Damijan Guštin (pomočnik glavnega urednika), mag. Boris Mlakar in dr. Janko Prunk, je pripravil 33. letnik revije. V njem je objavljenih 14 razprav, dva zapisa, jubilejni zapis, 10 knjižnih poročil in ocen ter 2 bibliografiji.

Dr. Tone Ferenc je član uredniškega odbora *Kronike*, mag. Boris Mlakar pa uredniškega odbora *Revije Borec* in *Goriškega letnika*.

5.3. Inštitutovi delavci sodelujejo pri delu strokovnih društev. Tako je dr. Jera Vodušek Starič predsednica *Zveze zgodovinskih društev Slovenije*, mag. Aleš Gabrič pa tajnik. Obenem je dr. Vodušekova članica slovenskega Nacionalnega komiteja za zgodovinske vede, njegov član je tudi predsednik slovensko avstrijske zgodovinske komisije dr. Franc Rozman. Dr. France Kresal je kot predsednik bivše jugoslovansko-češke zgodovinske komisije sodeloval pri njenem preoblikovanju v slovensko-češko in slovensko-slovaško zgodovinsko komisijo. Dr. Tone Ferenc je podpredsednik *Arhivskega društva Slovenije*. Dr. Franc Rozman vodi slovensko delegacijo kulturnozgodovinskega simpozija *Modinci*. Mag. Vida Deželak-Barič, dr. Tone Ferenc in mag. Damijan Guštin so člani komisije za zgodovino pri republiškem odboru *Zveze borcev NOV Slovenije*. Dr. Zdenko Čepič je kot strokovni vodja za področje zgodovine sodeloval pri pripravi srečanja mladih raziskovalcev, ki ga v okviru gibanja *Znanost mladini* organizira *ZOTKS*. Dr. Jurij Perovšek je član upravnega odbora Inštituta za narodnostna vprašanja.

Dr. Tone Ferenc in dr. Jera Vodušek Starič sta začela kot strokovnjaka sodelovati pri delu na novo ustanovljene preiskovalne komisije *Državnega zbora Republike Slovenije* o raziskovanju povojnih množičnih pobojev, pravno-dvomljivih procesov in drugih tovrstnih nepravilnosti, ki jo vodi dr. Jože Pučnik.

Mag. Damijana Guština smo imenovali za predstavnika inštituta v vladno medresorsko komisijo za ugotavljanje vojne škode. Zamenjal je dr. Jožeta Prinčiča.

5.4. Pogosto je sodelovanje naših delavcev s tiskom in RTV. Mag. Damijan Guštin je sodeloval v dveh TV-oddajah *Oči kritike* s prispevkoma o slovenskem knjižnem sejmu in sejmu Frankfurt po Frankfurtu ter v radijski oddaji o kočevskem zboru. Dr. Jurij Perovšek je nastopil v radijski oddaji *Oči kritike* s predstavitvijo knjige *Zaveza slovenstva* avtorja Petra Kovačiča-Peršina. Dr. Jera Vodušek Starič je sodelovala v TV oddaji *Pro et contra* ter *okrogli mizi*, ki jo je v Cankarjevem domu organiziralo društvo *Lipa sprave*. V treh TV oddajah je nastopil tudi Peter Volasko (*Pro et contra*, *Omizje*).

Sodelovali smo tudi v dnevnem in revialnem tisku (Delo, Slovenec, Svobodna misel).

6. Stiki s tujino

Stikov s tujino je manj, kot bi si jih sami želeli. Posamezni raziskovalci jih vzdržujejo in si izmenjujejo gradivo s kolegi v tujini. Furlanski inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Vidmu bo izdal italijansko izdajo zbornika italijanskih virov o okupaciji Ljubljanske pokrajine, ki jo je pripravil dr. Tone Ferenc. Dr. Ervin Dolenc je za poseben zbornik o Sloveniji, ki ga pripravlja dr. Evan Craft v ZDA, napisal obsežnejši pregled odnosov med slovensko politiko in kulturo v zgodovini Slovencev, dr. Žarko Lazarević pa pregled slovenske gospodarske zgodovine od konca 19. stoletja do danes. Dr. Janko Prunk je decembra 1993 predaval na univerzah v Kielu in Mainzu v ZR Nemčiji o Slovencih med Srednjo Evropo in Balkanom 1918-1992. Predavanje bo objavljeno. Dr. Franc Rozman je bil od marca do vključno avgusta s štipendijo Tempus na individualnem usposabljanju za univerzitetne profesorje na univerzi Bochum v ZR Nemčiji. Dr. Janko Prunk in dr. Jurij Perovšek sta bila na posvetu o hanzeatskem meščanstvu v 19. stoletju v Historisches Kollegeu Zveze nemške znanosti v Münchenu. Mladi raziskovalec Peter Volasko se je udeležil seminarja o razmerah v Vzhodni in Srednji Evropi v Berlinu, ki je bil pod pokroviteljstvom Fondacije Konrada Adenauerja, ter simpozija Vloga Evrope v svetu, ki je bil v Londonu in Essexu.

7. Znanstveni posveti

7.1. Znanstvenih posvetov je bilo v letu 1993 bistveno manj kot prejšna leta. Ta ugotovitev ni nova, saj se je upadanje števila posvetovanj začelo že z razpadom Jugoslavije. Naši raziskovalci so se udeležili naslednjih znanstvenih posvetov:

- Znanstveno posvetovanje Hrvaške akademije znanosti in umetnosti o delu Stjepana Radića, Zagreb, oktobra 1993
referent dr. Janko Prunk, Stjepan Radić in Slovenci 1918-1928
- Gradnikovi dnevi, Dobrovo v Goriških Brdih, 26. novembra 1993
referenti: dr. Ervin Dolenc, Alojz Gradnik med literaturo in politiko 1882-1941
mag. Aleš Gabrič, Alojz Gradnik in povojna oblast
dr. Bojan Godeša, Alojz Gradnik v času tuje zasedbe 1941-1945
- Okrogla miza o šolstvu pod politično-partijskim drobnogledom, Maribor, 26. novembra 1993
referent mag. Aleš Gabrič, Temeljne značilnosti šolske reforme 1953-1962
- Mednarodni znanstveni posvet Autoritäre und diktatorische Systeme in Ostmitteleuropa im 20. Jahrhundert, Stuttgart, 29. in 30. novembra 1993
referent dr. Franc Rozman, Diktatura kot motivacija za državljansko vojno

7.2. Dr. Franc Rozman je kot vodja slovenske delegacije kulturnozgodovinskega simpozija Modinci vodil priprave za simpozij, ki je lani bil v Gradcu od 6. do 9.

julija ter na njem predstavil zbornik zasedanja leta 1992 v Rogaški Slatini. V novembru je dr. Rozman kot predsednik nove slovensko avstrijske zgodovinske komisije pripravil in vodil njeno prvo zasedanje, ki je potekalo na Bledu pod naslovom Sosed v ogledalu soseda (od 1848 do danes). Dr. Žarko Lazarevič je pripravljaj posvet o zgodovini slovenskega podjetništva, ki je bil januarja 1994 v prostorih inštituta.

8. Kadri

Na inštitutu je bilo v začetku leta zaposlenih 26, konec leta pa 24 delavcev.

V mesecu maju se je upokojila znanstvena svetnica dr. Milica Kacin-Wohinz, v septembru pa višja strokovna sodelavka Sonja Reisp.

Kadrovsko smo okrepili knjižnico s premestitvijo asistenta-magistra za vodjo knjižnice in dokumentacije. Zadolžen je tudi za osnovno oskrbo računalniške in programske opreme. Z eno tretjino delovnega časa je še vedno vključen v raziskovalni projekt.

Računovodska in sekretarska dela, dela telefonista, kurirja, čuvajev ter varovanje stavbe in vzdrževalna dela v stavbi opravljamo s pogodbnim delom.

Napredovanja

Trije asistentje so v lanskem letu uspešno obranili doktorske disertacije, četrti jo je oddal. Dr. Ervin Dolenc je bil 20. aprila 1993 promoviran za doktorja zgodovinskih znanosti.

Mag. Zdenko Čepič je 17. marca 1993 obranil disertacijo *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji 1945-1948* na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani pred komisijo prof. dr. Tone Ferenc, predsednik, prof. dr. Dušan Nečak, prof. dr. Miroslav Stiplovšek, znanstveni svetnik dr. France Kresal in bil 5. oktobra promoviran za doktorja zgodovinskih znanosti.

Mag. Jurij Perovšek je 10. junija 1993 obranil disertacijo *Slovenski liberalni tabor in nacionalno vprašanje v času Kraljevine Srbov Hrvatov in Slovencev* na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani pred komisijo akad. prof. dr. Janko Pleterski, predsednik, prof. dr. Miroslav Stiplovšek, prof. dr. Janko Prunk in bil 16. novembra 1993 promoviran za doktorja zgodovinskih znanosti.

Mag. Bojan Godeša je 6. julija 1993 obranil disertacijo *Slovenski intelektualci med okupatorji, osvobodilno fronto in protirevolucionarnim taborom* na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani pred komisijo prof. dr. Tone Ferenc, predsednik, prof. dr. Miroslav Stiplovšek, prof. dr. Milan Ževart in bil 30. novembra 1993 promoviran za doktorja zgodovinskih znanosti.

Mlada raziskovalca dr. Bojan Godeša in dr. Aleš Gabrič sta tako uspešno zaključila svoj šestletni študij in se vključila v redno raziskovalno delo inštituta. Dva mlada raziskovalca, eden za obnovo in eden za pretok, uspešno nadaljujeta svoje usposabljanje. Prvi pripravlja doktorsko disertacijo, drugi končuje študij III. stopnje.

Asistent-doktor dr. Žarko Lazarević je bil na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani izvoljen v naziv znanstveni sodelavec, strokovna svetnica dr. Anka Vidovič-Miklavčič pa na isti fakulteti v naziv višja znanstvena sodelavka.

Tako je konec leta 1993 delalo na inštitutu 13 doktorjev znanosti, 5 magistrov, 2 z visoko izobrazbo, 2 s srednjo izobrazbo in 1 z nepopolno srednjo šolo ter 1 z osnovno šolo.

Ljubljana, januarja 1994

Direktorica inštituta
dr. Jasna Fischer